

Metsäalaan vaikuttavat muutostekijät

Anssi Niskanen, Saija Miina ja Ilkka Kuuramaa
Metsäalan tulevaisuusfoorumi
Joensuun yliopisto

Taustaa

Länsi-Suomen metsäalan yhteistoimintaverkosto järjesti verkostoseminaarin Tampereella 9.10.2003. Seminaariin osallistui noin 50 pääasiassa metsäalalla tai maaseudun kehityskysymysten parissa työskentelevää henkilöä. Osallistujia pyydettiin ennalta valmistellulle lomakepohjalle arvioimaan metsäalan elinkeinoihin vaikuttavia muutostekijöitä sekä mihin ja miten ko. muutostekijät vaikuttavat. Lähes kaikki osallistujat vastasivat kyselyyn seminaarin aikana.

Vastausten yhteenveto

Vastauksista korostettiin seuraavia muutostekijöitä:

- (a) *Ympäristöarvojen merkityksen kasvaminen.* Tässä yhteydessä korostuivat arviot yhteiskunnassa tapahtuvasta ympäristöarvojen merkityksen kasvusta, kestäväen kehityksen vaatimusten voimistumisesta sekä näitten seurauksena tapahtuvasta metsien suojelun lisääntymisestä tulevaisuudessa. Vihreän ajattelun voimistuminen yhteiskunnassa arvioitiin asettavan haasteita metsäalan organisaatioiden toiminnalle ja metsäympäristön uudelleenlaistamiselle. Yleisimmin ympäristöarvojen merkityksen kasvamisen arvioitiin aiheuttavan hankaluuksia teollisuuden puunsaannille. Useissa vastauksissa korostettiin ympäristövaatimusten huomioimisen tärkeyttä metsätalouden suunnittelussa ja päätöksenteossa.
- (b) *Metsäalan imagon heikkeneminen.* Tässä yhteydessä korostuivat huoli osaamisen kehittymisestä, jos alan kiinnostus nuorten keskuudessa edelleen heikkenee. Seuraukset olisivat kaksijakoiset: metsäala ei kiinnostaisi huippukykyjä, joiden innovatiivisuuden varaan tulevaisuuden menestystä tulisi rakentaa ja toisaalta metsäalan suorittavan tason työtehtävien heikko kiinnostavuus voisi aiheuttaa hankaluuksia metsätalouden perustuotannolle.
- (c) *Alueellisen väestörakenteen muuttuminen.* Tässä yhteydessä korostuivat arviot maaseudun autioitumisesta ja väestön ikärakenteen epäedullisesta kehityksestä. Ikääntyminen aiheuttaisi arvioiden mukaan ongelmia työvoiman saatavuuteen ja sen lisäksi hankaloittaisi lopettavien yrittäjien korvautumista uusilla yrittäjillä. Kaupungistumisen myötä metsien ja metsätalouden merkitys ihmisille voi pienentyä. Elintason nousu lisää rakentamista ja puutuotteiden kysyntää sekä lisää luontomatkailun kysyntää.
- (d) *Metsänomistuksen rakennemuutos.* Tässä yhteydessä korostuivat arviot metsätilojen pirstoutumisesta metsänomistuksen hajautuessa. Tämä asettaa arvioiden mukaan haasteita metsäalan neuvonnalle, jotta se voitaisiin kohdentaa tehokkaasti. Metsänomistajien asteittainen vieraantuminen metsistä voi heikentää puunmyyntihalukkuutta sekä laskea kiinnostusta omatoimiseen metsänhoitoon. Metsänomistuksen rakennemuutoksen yhteydessä naismetsänomistajien määrä kasvaa, mikä eräiden arvioiden mukaan voi laskea taloudellisten tavoitteiden merkitystä metsien käytössä.

- (e) *Globalisoituminen ja yritysten keskittyminen.* Tässä yhteydessä korostui huoli olemassa olevan metsäteollisuuden kilpailukyvästä. Uhkina massa- ja paperiteollisuuden kilpailukyvyille nähtiin energiakustannusten nousu, raaka-aineen saatavuuden ongelmat ja tuotannon siirtyminen lähemmäs teollisia puuviljelmiä. Yhdessä vastauksessa arvioitiin paperituotteiden kysynnän alenevan tulevaisuudessa. Mekaanisen metsäteollisuuden osalta kilpailukykyä heikentäviksi tekijöiksi arvioitiin kiristynvä kilpailu erityisesti Itä-Euroopan maiden ja Venäjän suunnalta. Rakennuspuusepänteollisuuden ja huonekalujen tuotannon mahdollisuuksien arvioitiin paranevan tulevaisuudessa elämäntyylien erilaistumisen ja uusien markkinoiden avautumisen – erityisesti läntisessä Euroopassa ja Aasiassa – seurauksena.
- (f) *Metsätalouden murros.* Kilpailun arvioitiin lisääntyvän metsätaloudessa mm. metsänhoidossa ja puunkorjuussa. Valtion tuen metsätaloudelle arvioitiin joissakin vastauksissa pienenevän tulevaisuudessa. Puun kantohinnan arvioitiin laskevan, mikä heikentää puun tarjontaa, vähentää työllisyyttä ja huonontaa maaseudun elinkelpoisuutta. Uusina mahdollisuuksina nähtiin puun energiakäytön lisääntyminen ja luontomatkailla. Yhdessä vastauksessa kaivattiin metsäalalle uusia ideoita vanhojen ja kuluneiden sovellusten sijaan.

Arviointia

Kysely, joka toteutettiin Länsi-Suomen metsäalan yhteistoimintaverkoston verkostoseminaarin osallistujille lokakuussa 2003, toteutettiin käyttäen samaa kysymysasettelua kuin Päätäjien metsäakatemia (<http://www.smy.fi/pma>) kurssin 15 tulevaisuustyöpajan 27 osallistujalle keväällä 2003. Päätäjien Metsäakatemia tulevaisuustyöpajan tulokset on julkaistu artikkelissa: *Niskanen, A. 2003. Trendit ja signaalit tulevaisuudesta. Päätäjien Metsäakatemia 15, s. 66-67.*

Vertailtaessa kahta eri kohderyhmää voidaan pääpiirteissään sanoa, että verkostoseminaariin osallistuneilla oli useimmilla metsäalan koulutustausta ja he tarkastelivat tulevaisuutta alan sisältä päin. Päätäjien Metsäakatemia tulevaisuustyöpajan osallistujista useimmilla ei ollut metsäalan koulutusta ja he arvioivat alan kehitysmahdollisuuksia alan ulkopuolelta.

Kun verrataan edellä mainitun kahden ryhmän vastauksia, huomataan niiden olevan monilta osin samansuuntaisia. Molemmat ryhmät arvioivat merkityksellisiksi tulevaisuuden muutostekijöiksi metsäalalla työvoiman saatavuuden, metsänomistuksen rakenteelliset muutokset ja ympäristötekijöiden merkityksen kasvun. Myös Venäjän kasvava merkitys mekaaniselle metsäteollisuudelle ja metsäteollisuutta kohtaavat globalisaation tuomat haasteet tunnistettiin molemmissa kohderyhmissä.

Ryhmät erosivat eniten siinä, että Päätäjien Metsäakatemia tulevaisuustyöpajan osallistujat toivat esille enemmän vaihtoehtoja siitä, mitä uutta metsäalalle voisi kehittyä. Näitä uusia mahdollisuuksia olivat puun energiakäytön lisäämisen ja luontomatkaillon (jotka tunnistettiin molemmissa ryhmissä) lisäksi puun ja sen ainesosien käyttö kemianteollisuudessa, sähköisten palveluiden tuottaminen ja palveluyrittäjyyden kehittyminen esimerkiksi metsänhoito-, koulutus- ja omistuspalveluissa.